ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 555 Կ. ՊՈԼԻՍ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 1898 ՕԳՈՍՏՈՍ 18—30 13 ՂԱՂՊ ԻՎ. ՔՐ. 1316 18 ԱՂՈՍՏՈՍ 1314 Բ. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 555

20 ՓԱՐԱՅ

Բիւզանդիոն

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԹԻԶԱՆԴ ՓՇՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Litteraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, No. 23 - 25.
CONSTANTINOPLE

ՏԱՐԻՆ 36 ՓԱՐԱՅ

"بوزانتيون"
بوزانت كچيان
ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

Ն. ՊՈՒՀՈՑ ՊԱՅԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԻՒՐ "ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ,,Ի

Բնաբանդնիոն կ. Պոլսոյ համար եւ ամենայ բաժանորդագրին է միայն 36 ղրչ. ամսական ճիշտ 12 ղրչ.ի հաշիւով,—[ի բաց առեալ Բօսֆ Լօքալով ղրկուած թերթերուն ծախքը։]

* * *

Կարելի է կոչել ՔԱՀԻՄ Նոր վէպը
բաժանորդագրուելով
ՄԻԱՅՆ ԵՐԵՔ ԱՄՍՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ
Եւ յետոյ խելաքանչիւր ամսոյ համար 12 ղրչ. միայն վճարելով։

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԵԼԼԷՆ ՏՈՐՄԻՂԸ

ԹՈՒՐՔԻՇՀԵԼԼԷՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՄԷՋ

Ինչո՞ւ բան մը ևորց- ընել։[*]

Թուրքհելլէն պատերազմին մէջ հրամանատար Սախթուրիսի տորմիղին գործողութեանց վրայ Յունաստանի Եորկիոս իշխանը տեղեկագիր մը պատրաստեց, որով բացատրած է տորմիղին անյաջողութեան պատճառները։ Տեղեկագիրն որ անկողմնակալ և ստոյգ ոգւով պատրաստուած է, վերջերս հրատարակուեցաւ Զինուորական Ատենին առջև, որ կազմուած էր զՍախթուրիս դատելու, սա ամբաստանութեամբ թէ հրամաններու անսաստելով, կամ ճշտութեամբ չկատարելով գանձք, անգործ կեցած ու պատճառ եղած էր որ Օսմ. բանակն յառաջանար ի Թեսալիա, առանց նեղուելու քովընտի յարձակումէ կամ հարձակողականութեանց ընդհատումէ։

Եորկիոս իշխան իր տեղեկագիրը կ'սկսի Սախթուրիսի տորմիղին Օրէբէ մնկնումէն, Ապրիլ 20, և կ'նկարագրէ անոր Բլաճմանայի և Էբթօթօբարիսի վրայ յարձակումն, ու այն տեղեանքը գտնուող օսմ. պաշարներուն փճացումը։ Այս գործողութիւնք կէտ առ կէտ կատարուեցան ծովային նախարար Մ. Էվֆիոէսի հրամաններուն համաձայն, որուն նպատակն էր զբաղեցնել Օսմ. բանակին ձախ թեւը։ Մենակէտ առաջ, սակայն, Սախթուրիս լուր առաւ ծովային նախարարութենէն թէ Օսմ. տորմիղը Դարդանէլէ դուրս եկած էր։ Այս լուր, կ'ըսէ իշխանը, ընականաբար տոկուց հրամայարն որ հարի եղած միջոցները ձեռք առնէ Օսմ. տորմիղին դէմ առ դէմ գալու։ Հելլենական արեւմտեան տորմիղն այդ պահուն կ'բաղխանար երկու զրահաւորէ 3 յածաւարակէ և 10 թորպիլանաւէ, իսկ թշնամւոյն տորմիղը կ'կազմէին 5 զրահաւոր և 16 թորպիլանաւ ու թորպիլահաւոյ։ Պատերազմին սկսելէն մէկ երկու օր առաջ ծովային նախարարութիւնը բաժնած էր Սբէկէ զրահաւորը Սախթուրիսի տորմիղէն և զրկած էր զայն արեւմտեան տորմիղին միանալու, մեւնոյն ատեն ծանուցանելով հրամայարին թէ Օսմ. նաւատորմը կ'կեդրոնանայ և նոր օգնութիւն կ'ստանայ ի Դարդանէլ։ Սբէկէի զատուելովը Սախթուրիսի տորմիղն զգալի վնաս մը կրեց, և հրամայարն ազդու կերպով բողոքեց սոյն որոշման դէմ։ Ծովային նախարարութեան ստացած լուրը, թէ Օսմ. նաւատորմը Դարդանէլէ մեկնած է, բոլորովին անհիմն էր. այսու հանդերձ Սախթուրիսի տրուած այս լուր հաղորդագրութեանց ընդհատումէ։

Եորկիոս իշխան իր տեղեկագրին մէջ կ'ըսէ թէ Սախթուրիսի տորմիղը Օրէբէ մնկնումէն, Ապրիլ 20, և կ'նկարագրէ անոր Բլաճմանայի և Էբթօթօբարիսի վրայ յարձակումն, ու այն տեղեանքը գտնուող օսմ. պաշարներուն փճացումը։ Այս գործողութիւնք կէտ առ կէտ կատարուեցան ծովային նախարար Մ. Էվֆիոէսի հրամաններուն համաձայն, որուն նպատակն էր զբաղեցնել Օսմ. բանակին ձախ թեւը։ Մենակէտ առաջ, սակայն, Սախթուրիս լուր առաւ ծովային նախարարութենէն թէ Օսմ. տորմիղը Դարդանէլէ դուրս եկած էր։ Այս լուր, կ'ըսէ իշխանը, ընականաբար տոկուց հրամայարն որ հարի եղած միջոցները ձեռք առնէ Օսմ. տորմիղին դէմ առ դէմ գալու։ Հելլենական արեւմտեան տորմիղն այդ պահուն կ'բաղխանար երկու զրահաւորէ 3 յածաւարակէ և 10 թորպիլանաւէ, իսկ թշնամւոյն տորմիղը կ'կազմէին 5 զրահաւոր և 16 թորպիլանաւ ու թորպիլահաւոյ։ Պատերազմին սկսելէն մէկ երկու օր առաջ ծովային նախարարութիւնը բաժնած էր Սբէկէ զրահաւորը Սախթուրիսի տորմիղէն և զրկած էր զայն արեւմտեան տորմիղին միանալու, մեւնոյն ատեն ծանուցանելով հրամայարին թէ Օսմ. նաւատորմը կ'կեդրոնանայ և նոր օգնութիւն կ'ստանայ ի Դարդանէլ։ Սբէկէի զատուելովը Սախթուրիսի տորմիղն զգալի վնաս մը կրեց, և հրամայարն ազդու կերպով բողոքեց սոյն որոշման դէմ։ Ծովային նախարարութեան ստացած լուրը, թէ Օսմ. նաւատորմը Դարդանէլէ մեկնած է, բոլորովին անհիմն էր. այսու հանդերձ Սախթուրիսի տրուած այս լուր հաղորդագրութեանց ընդհատումէ։

Եորկիոս իշխան իր տեղեկագրին մէջ կ'ըսէ թէ Սախթուրիսի տորմիղը Օրէբէ մնկնումէն, Ապրիլ 20, և կ'նկարագրէ անոր Բլաճմանայի և Էբթօթօբարիսի վրայ յարձակումն, ու այն տեղեանքը գտնուող օսմ. պաշարներուն փճացումը։ Այս գործողութիւնք կէտ առ կէտ կատարուեցան ծովային նախարար Մ. Էվֆիոէսի հրամաններուն համաձայն, որուն նպատակն էր զբաղեցնել Օսմ. բանակին ձախ թեւը։ Մենակէտ առաջ, սակայն, Սախթուրիս լուր առաւ ծովային նախարարութենէն թէ Օսմ. տորմիղը Դարդանէլէ դուրս եկած էր։ Այս լուր, կ'ըսէ իշխանը, ընականաբար տոկուց հրամայարն որ հարի եղած միջոցները ձեռք առնէ Օսմ. տորմիղին դէմ առ դէմ գալու։ Հելլենական արեւմտեան տորմիղն այդ պահուն կ'բաղխանար երկու զրահաւորէ 3 յածաւարակէ և 10 թորպիլանաւէ, իսկ թշնամւոյն տորմիղը կ'կազմէին 5 զրահաւոր և 16 թորպիլանաւ ու թորպիլահաւոյ։ Պատերազմին սկսելէն մէկ երկու օր առաջ ծովային նախարարութիւնը բաժնած էր Սբէկէ զրահաւորը Սախթուրիսի տորմիղէն և զրկած էր զայն արեւմտեան տորմիղին միանալու, մեւնոյն ատեն ծանուցանելով հրամայարին թէ Օսմ. նաւատորմը կ'կեդրոնանայ և նոր օգնութիւն կ'ստանայ ի Դարդանէլ։ Սբէկէի զատուելովը Սախթուրիսի տորմիղն զգալի վնաս մը կրեց, և հրամայարն ազդու կերպով բողոքեց սոյն որոշման դէմ։ Ծովային նախարարութեան ստացած լուրը, թէ Օսմ. նաւատորմը Դարդանէլէ մեկնած է, բոլորովին անհիմն էր. այսու հանդերձ Սախթուրիսի տրուած այս լուր

[*].—Նոյնութեամբ թարգմանուած է Թաքվիմ, 22 Օգոստ։

եղքին վրայ, մինչդեռ հելլէն տորմիղը իր ռազմամթերքն ապահած, մարդիկն յոգնած, նաւերէն մի քանին հաւանաբար վնասուած Օսմ. բելպին ռումբերէն, բոլորովին անկարող պիտի ըլլար կռուելու օսմ. նաւատորմին հետ, եթէ մէջտեղ ելնէր։ Եորկիոս իշխան հոս իրը օրինակ մէջ կ'բերէ իտալեան նաւատորմին պարտութիւնն ի Լիսա, աւստրեան տորմիղին կողմէ, թէև սա իտալացւոց տորմիղէն տկար էր։ Աւստրիացի ծովակալն յանկարծ յարձակեցաւ իտալեան նաւերուն վրայ որք զրահած էին Լիսան ռմբահոծելու, և իտալացի ծովակալը ժամանակ չունեցաւ իր նաւերը կարգի դնելու, ու չարաչար կերպով յաղթուեցաւ։ Օսմ. զօրաց փոխադրութիւնն արգիլելու համար, հելլէն ազգիմտեան տորմիղն տախտակած էր Թերմաիք ծոցին մէջ ապահով։ Այսպէս, Օսմ. բանակին ճակ թեւը վտանգի մէջ էր։ Եւ այդպէս էհէմի փաշա 8000 զօրք ղրկեց ծովեզրն, Այ Թաթերինայի գործողութիւններէն վերջ։ Ապրիլ 23ին, հելլէն զրահաւորները Զայ Աղզը գացին ածուխ առնելու։

Իշխանը դիտել կուտայ թէ առնուած ածուխն այն աստիճան տորին տեւական էր որ Հիտրա զրահաւորն հազիւ հազ ժամն 9½ հանգոյց կ'երթար, եւ կ'յայտէ թէ այդ միջոցին Թորպիլանաւերուն նաւազները բոլորովին յոգնած ու պարտուած էին, և հանգստեան պէտք ունէին։ Օսմ. նաւատորմին ալ վայրկենէ վայրկեան կ'սպասուէր։ Հրամաններու նոր շարք մ'էր որ եկաւ այդ միջոցին ծովային նախարարութենէն։ Այդ հրամաններն էին.— «Օսմ. նաւատորմին ու առեւտրական նաւերը պաշարել։ Հիւսիսային Եգէականի օսմանեան կղզիները գրաւել։ Տէտեադամի երկամուղին քանդել։» Եւ կրկին հրամանները կ'արուէին ռմբահոծելու բազալուն և ուրիշ ամրացեալ դիրքեր։ «Իմ կարծիքով, կ'ըսէ Եորկիոս, այսպիսի հրամանները ծովային գործերէ չհասկցող անձանց կողմէ միայն կրնային արուիլ։ Այդ հրամանները իրարու հակառականութիւնն երկու սեռի մէջ կ'դնէր գործադրելու պաշտօն ունեցողները։» Սախթուրիս նոյնչափ դատարկ կ'համարէ նաև Սբէկէի զրահաւորին ետ կանչուիլը։ Ըստ իշխանին, Սբէկէ ամենէն աւելի ծախսած թորպիլներու առաջնորդութեան վրայ հսկել։ բայց դիւրին է քննական պատ յանձնաժողովմ մը իր բերանը կուգայ կ'հանի։ Թառնիէ ներկայացուց նաև կաճառին պէրլիկ ազգի մը, որ երկու ամսուան ժամանակամիջոցի մէջ 400 ռումբ վրայ էր դրեր, և որ ծնած առնէն 1100 կռմ միայն կ'կշռէր։ Գիտնական Տօքտորը մեծ յոյս յայտնց թէ, ասկէ վերջը, 6—7 ամիս առաջ ծնող երախաներն իսկ պիտի կարենայ ապրեցնել։

* * * Շատ տարիներ առաջ հաստատուեցաւ թէ թոքախտը կրնայ փոխանցուիլ մարդուս, թոքախտաւոր անասունի մը միսին և կաթին միջոցաւ. սակայն այս օրերս Մ. Հօքսա, անուանի ուսուցիչ մը Ափիոն քաղաքին մէջ, հաստատց թէ այս հիւանդութիւնն կրնայ մարդիկներէն հաւերուն ու թռչուններուն ալ փոխանցուիլ։—Ափիոնի չորխանէրն, ազատակի մը հանոցին մէջ տեսակ մը տարօրինակ հիւանդութիւն էր ինկեր. խեղճ հաւերը գրեթէ մը չարաթ կը չարչըրուէին ու յետոյ կ'մեռնէին։ Մ. Հօքսա քննութեան համար հրաւիրուած, բացատրեց թէ թոքերն և պարտկամբը հաստատակ թէ թոքախտէ կ'տառապէին խեղճ հաւերը։ Բանական խուզարկութենէ ետքը գտնուեցաւ վերջապէս այդ նախախիսն չարժառիթն։ Ագարակին մէջ թոքախտաւոր մչակ մը որ հասած տեղը կը թքնէր, պատճառն էր բոլոր այդ ոչնչութեանց։ որովհետեւ հաւերն անոր գետնին վրայ չորցած թուքերը կ'կլլացահարէին միշտ։ Հիմա Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'փորձայ միեւն ու կաթէն աւելի՛ ծախսած թռչուններու առաղջութեան վրայ հսկել։ բայց դիւրին է քննական պատ յանձնաժողովմ մը իր բերանը կուգայ կ'հանի։ Թառնիէ ներկայացուց նաև կաճառին պէրլիկ ազգի մը, որ երկու ամսուան ժամանակամիջոցի մէջ 400 ռումբ վրայ էր դրեր, և որ ծնած առնէն 1100 կռմ միայն կ'կշռէր։ Գիտնական Տօքտորը մեծ յոյս յայտնց թէ, ասկէ վերջը, 6—7 ամիս առաջ ծնող երախաներն իսկ պիտի կարենայ ապրեցնել։

* * * Շատ տարիներ առաջ հաստատուեցաւ թէ թոքախտը կրնայ փոխանցուիլ մարդուս, թոքախտաւոր անասունի մը միսին և կաթին միջոցաւ. սակայն այս օրերս Մ. Հօքսա, անուանի ուսուցիչ մը Ափիոն քաղաքին մէջ, հաստատց թէ այս հիւանդութիւնն կրնայ մարդիկներէն հաւերուն ու թռչուններուն ալ փոխանցուիլ։—Ափիոնի չորխանէրն, ազատակի մը հանոցին մէջ տեսակ մը տարօրինակ հիւանդութիւն էր ինկեր. խեղճ հաւերը գրեթէ մը չարաթ կը չարչըրուէին ու յետոյ կ'մեռնէին։ Մ. Հօքսա քննութեան համար հրաւիրուած, բացատրեց թէ թոքերն և պարտկամբը տեսակ մը թոքախտէ կ'տառապէին խեղճ հաւերը։ Բանական խուզարկութենէ ետքը գտնուեցաւ վերջապէս այդ նախախիսն չարժառիթն։ Ագարակին մէջ թոքախտաւոր մչակ մը որ հասած տեղը կը թքնէր, պատճառն էր բոլոր այդ ոչնչութեանց։ որովհետեւ հաւերն անոր գետնին վրայ չորցած թուքերը կ'կլլացահարէին միշտ։ Հիմա Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'փորձայ միեւն ու կաթէն աւելի՛ ծախսած թռչուններու առաղջութեան վրայ հսկել։ բայց դիւրին է քննական պատ յանձնաժողովմ մը իր բերանը կուգայ կ'հանի։ Թառնիէ ներկայացուց նաև կաճառին պէրլիկ ազգի մը, որ երկու ամսուան ժամանակամիջոցի մէջ 400 ռումբ վրայ էր դրեր, և որ ծնած առնէն 1100 կռմ միայն կ'կշռէր։ Գիտնական Տօքտորը մեծ յոյս յայտնց թէ, ասկէ վերջը, 6—7 ամիս առաջ ծնող երախաներն իսկ պիտի կարենայ ապրեցնել։

ՕՐՈՒԱՆ ԿՏԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

Կանանց էջին պրմտպրոնիկոնը

ԵԿՈՂԵՑԱԿԱՆ ՄԸ ԿԱՐԾԻՔԸ

Ամէնքն ալ կարեւոր և ընդոստաջիչ բաներ գրուելիք յետոյ սա՛ օրուան կտակին մասին, տեսանք որ ժառանգորդք խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ մարդկային ամէն սրբազնապատասխանատուութիւն անտես կ'առնեն։ Մտածեցան, հաստատեցան ա՛յդ ապառաժին, իր մխաղաչայ պաղ ձեռքով սեղմած է ժառանգորդաց սիրտը. և մարդ պահ մը կ'փորձուի ըսել թէ արդեօք իսա՞զ կ'խաղան ազգին, որուն հետ ամէնէն աւելի լուրջ, բարեխիղճ կերպով վարուելու ժամանակն էր այլեւս։ Լրագիրները, վաստակաւորները, գաւառային թղթակիցները, ամէնքն ալ իրենց գազափարներն յայտնեցին այս կտակին առթիւ։ կարծեմ ըսուեցաւ ալ թէ, ի միջի այլոց, ազգը բարոյապէս պատճէնել է կտակատուները։

Բայց հին առեններ, մեր պապերն ի՞նչ կ'ընէին այսպիսի պարագաներու։ Հայոց եկեղեցին կանոն մը չունէ՞ր արդեօք կտակագիր և ժառանգաւոր։ Ծակոր դպիր Զիլէլեան, յետոյ Ներսէս քահանայ Ամասիոյ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ, և սա յօդուածն ուշադրութիւնս գրաւեց։

«Կտակս ծնողացն կամ այլ ննջեցելոց եթէ ոք ոչ հաստուսցէ ՆՉՈՎ-ԵՒԱ եղիցի։ և մեզք նորին ի գլուխ «սորին եղիցի։» Կանոնք Լուս. Իսա.— Գ. Բարզ., ՃԿԵ։

Ահա՛ հաստուցում մը կտակամերժներուն, որ անշուշտ ամէնէն զօրաւորը և ուժգին պատիժ մ'էր երբ նզովքն ու բանադրանքն էն գործնական միջոցն ընդունուած էին Հայոց եպիսկոպոսաց դատարանին մէջ իրաւունքները պաշտպանելու համար։

Եկեղեցւոյ անդամակցութենէ զրկուելու հանդիսաւորապէս, դարձեալ անզօր և անոյժ պատիժ մը չէ, ինչ որտի և սկզբունքի ալ տէր ըլլան պատժուողները։ Պէտք չեն այդպիսիները, և թո՛ղ չպարծին անոնք ազգի մը և եկեղեցիի մ'անունով, որուն արդար, հաղա՛ղ իրաւունքը կ'ուզեն կորզել։ Անոնք մնած են իրենց պատկանած ազգին համար։

Սա՛ ալ գիտնալու է որ մեր երանելիի նախնիք՝ կտակին ուրիշ բաժով ԱՆԴՈՒԶ բաած են։ Եւ կտակը, ի՞նչ կերպով ալ ըլլայ, կտակ չէ, անթարց է։ Վախճանելոյին կամքը, գրով կամ բերանացի, անբեկանելի էր հայ բարքերուն մէջ։ Մարդուն վերջին յիշատակը պ'տաք է յարգուի։ Եւ ի՞նչ պանծալի յիշողներով ալ փառաւորեն իրենց կատարողին յիշատակը. Աստուա՛ծ չի զանեցնար։ Ազգն ալ չի պառնար և զանազանել ալ չէ իր իրաւունքէն։

ԱՐԳԱՒԱՆՏՈՂ. ՄԸ

ԿԱՆՈՆԱԳՐՔԻ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԻՐԱԿԻԻ ՄԱՍԻՆ

1. Կիւրակէի յատուկ գործեր կամ յայտնի տեղ գնացողք՝ ընդ խաչահանուն են։ Գ. Բարզ. ՀՁ.։

2. Կիւրակէի աւուր եթէ ոք զաւտարանի ձայն լսիցէ, ընդ խաչահանուն է, բայց թէ անհնար իցէ։ Գ. Բարս. ՃԿԲ. Վաչագան ԺԵ։

3. Կիւրակէն իբրև զՀրեայս պահել չէ պարտ. որ հրեայքս պահենալ, նզովեալ եղիցի։ Բ. Նիկ. ՄԷ.—Լուս. ԻԸ.— Լաւոդ. ԽԹ.։

4. Կիւրակէն մինչեւ ցկրեկոյ պահել պարտ է և ոչ մինչեւ ի ՃաշՃ. և չէ՛ օբէն գործել ինչ բաց ի կազմոյ գհնբակուրս, և ա՛նչէ ճաճապրճ ֆնալ և ող ղպնենչ նոպոբել։ Գ. Բրզ. ՃԻ.—Գանգրոյ ԺԶ. ԺԸ. — ՑՎՀ. Իսմա. ԼՍ.— Վչգն. ԺԵ։

[Այս կանոնին սաորագծեալ մասը կ'արգիլէ հասարակ աւուր գործերը։ Այսպ թէ ոչ, հակառակ պիտի ըլլար Յդդ յօդուածին, որով կ'արգիլուի գնել ծախել։ Քրիստոնեայ եկեղեցիք կիրակին միշտ պէրճանչ եւ մխանգամայն քաղքենեցական օր մը նկատած են արդէն։ Տարբեր մեկնութիւն քաշքշուկ է և մտացածին։]

ՍԸՐՔ ՈՍՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Տէր. Թառնիէ ընծայը [քուվէօղ]. — Թուխեփոտաոր հաւերը.—Զինացիներուն քաոաքանութիւնը։

Ամէն մարդ գիտէ թէ քանի մը տարի առաջ Տքդ. Թառնիէ հրաշալի գործիք մը հնարեց, ժամանակէն առաջ աշխարհք եկող երախաներն ողջ պահելու և զանոնք մեծցնելու համար։ Այդ գործիքը՝ զոր ալամիա Տոքդռան անհամեստօրէն Թեսող անունով մկրտած է,—որպէս թէ ինքը գտած ըլլար մարդոց հաւկիթէն հանելու միջոցը,—կրնայ մինչեւ 7—8 ամիս ապրեցնել մէջը դրուած նորածինն, առանց մայրական ո՛ և է խնամքի, հայթայթելով անոր պէտք եղած սննդանդն ու ջերմութիւնն՝ որ կ'փոխուի 32էն 37 աստիճան, մանկան հասակին համեմատ։ Բայց այս անգամ Թառնիէ այդ գործիքին ուսկի՛ կատարելագործուածը ներկայացուց Բարիզի Բժշկական Ակադեմիային. ասոր մէջ երախան կրնայ անանիլ իր հարազատ մօրկան եւ կամ էդ իչու կաթով, որ քաուչուքէ բարակ խողովակով մը իր բերանը կուգայ կ'հասնի։ Թառնիէ ներկայացուց նաև կաճառին պէրլիկ ազգի մը, որ երկու ամսուան ժամանակամիջոցի մէջ 400 ռումբ վրայ էր դրեր, և որ ծնած առնէն 1100 կռմ միայն կ'կշռէր։ Գիտնական Տօքտորը մեծ յոյս յայտնց թէ, ասկէ վերջը, 6—7 ամիս առաջ ծնող երախաներն իսկ պիտի կարենայ ապրեցնել։

* * * Շատ տարիներ առաջ հաստատուեցաւ թէ թոքախտը կրնայ փոխանցուիլ մարդուս, թոքախտաւոր անասունի մը միսին և կաթին միջոցաւ. սակայն այս օրերս Մ. Հօքսա, անուանի ուսուցիչ մը Ափիոն քաղաքին մէջ, հաստատց թէ այս հիւանդութիւնն կրնայ մարդիկներէն հաւերուն ու թռչուններուն ալ փոխանցուիլ։—Ափիոնի չորխանէրն, ազատակի մը հանոցին մէջ տեսակ մը տարօրինակ հիւանդութիւն էր ինկեր. խեղճ հաւերը գրեթէ մը չարաթ կը չարչըրուէին ու յետոյ կ'մեռնէին։ Մ. Հօքսա քննութեան համար հրաւիրուած, բացատրեց թէ թոքերն և պարտկամբը տեսակ մը թոքախտէ կ'տառապէին խեղճ հաւերը։ Բանական խուզարկութենէ ետքը գտնուեցաւ վերջապէս այդ նախախիսն չարժառիթն։ Ագարակին մէջ թոքախտաւոր մչակ մը որ հասած տեղը կը թքնէր, պատճառն էր բոլոր այդ ոչնչութեանց։ որովհետեւ հաւերն անոր գետնին վրայ չորցած թուքերը կ'կլլացահարէին միշտ։ Հիմա Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'փորձայ միեւն ու կաթէն աւելի՛ ծախսած թռչուններու առաղջութեան վրայ հսկել։ բայց դիւրին է քննական պատ յանձնաժողովմ մը իր բերանը կուգայ կ'հանի։ Թառնիէ ներկայացուց նաև կաճառին պէրլիկ ազգի մը, որ երկու ամսուան ժամանակամիջոցի մէջ 400 ռումբ վրայ էր դրեր, և որ ծնած առնէն 1100 կռմ միայն կ'կշռէր։ Գիտնական Տօքտորը մեծ յոյս յայտնց թէ, ասկէ վերջը, 6—7 ամիս առաջ ծնող երախաներն իսկ պիտի կարենայ ապրեցնել։

* * * Զինացիներն որքա՜ն որ ետ են մնացեր եւրոպացիներէն այս տեսակ չհաւէտ գիւտերու և ճարպիկ գնութիւններու մէջ, ի՛նչպէս թէ այնչա՛փ ալ յառաջդիմական քայլեր առած են բառաքանութեան մէջ։ երկինքի զաւակները, կ'ըսէ Կաթէն Ֆլօռա, կրնան ուղուած բարձրութիւնը տալ առնկի մը։ թէ ի՞նչպէս.—կ'առնեն խոշոր նարինջ մը, փուրին վրայ կ'բանան 20 սանտիմոցի [գրամ] տարածութեամբ ծակ մը, ուրկէ դուրս կ'հանեն մէջի ուսուելիք մասը։ Ցետոյ նոյն ծակէն պարպուած նարինջին մէջ կ'թխմեն նարգիլականի [ծխօգրէ] ընկուզին միջուկը, խծուծ [էրօք] և փոշիացած ածուխ. նարինջին ճիշտ կեդրոնը կ'տեղաւորեն ուղուած ծառին կուտն ու զայն կ'դնեն թաց գետաթի մը մէջ։ կուտը կ'բողբոջի, ծիլը՝ փուրին վրայ բացուած ծակէն դուրս կ'ելնէ, արմատները կը ծակեն փուրը. բայց դուրս ելածնուն պէս չինացին կ'կտրէ զանոնք մկրատով, և այս գործողութիւնը մինչեւ 2—3 տարի կ'չարունակուի. այն ատեն ծառը չերկնցար ալ եւս, իր պզտիկ հասակին հիմնաւորց ծառի մը երեւոյթը կ'առնէ ու արմատները մէկը կը մնան նարինջին։ Այժմ չինացին իր վաճառքին հասած է։ կ'ներկէ փուրն իր ճաշակին համաձայն, ու կ'գործածէ զայն իրրեւ ալեթի զարդ, եթէ երբեք գիտէ սալօնին ինչ ըլլալը։

Զ. ԱՒԳ. Ա.ՆԱՆԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԹՕՍԱԿԱՆ

Դ. Ե. Զ. ՏԱՐԻ ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

Ա. Պզտճեանի

ՄԱՏԱՆ ԵՐԻՒԱԶԱՓԱՆԱՆ

Բ.[*]

«Շրջանակին մէջ ուղղահայեաց տրամադիծերը չրջանակը չորս ուղիղ անկիւններու կ'բաժնէն, եթէ այս տրամադիծերը երկինգնեակ չրջանակը կ'բաժնեն չորս հաւասար աղեղներու, որք իրարու հաւասար են, որովհետեւ ուղիղ անկիւնն աղեղներ են»։ [Զ. տարի, էջ 208]։ Շրջանակին մէջ ուղղահայեաց տրամագիծ՞ը. ի՞նչ կ'ըսէք պայաճեան էֆ.։ կարելի՞ բան է, չրջանակին մէջ տրամագիծ կրնա՞յ գտնուիլ. բայց գիտեցէք. այս տրամագիծերը չրջանակը չորս ուղիղ անկեան կ'բաժնեն եղեր [ըստ հեղինակին], եթէ այս տրամագիծերն երկինգնեակ. ո՞ր կ'երկինգնէք կոր։ «երբ կամ երբեքէն ատեղի մակարդակնելով չրջապատած մարմինն, որ տարածութենէն մաս մը կ'գրաւէ, կ'ըսուի Պրիամա. և այս մակարդակներն որք վերար կարելով պրիաման կ'կազմին մարմնոյն կողմերն են։» «Պրիաման ըստ կողմանց թուոյն կրնայ ըլլալ եռանիստ, քառանիստ և այլն։» [Զ. տարի, էջ 217]։ Այս սահմանն անբաւական ըլլալէն զատ բան մը ի յայտ կ'հանէ, այն է թէ պայաճեան էֆ. եռանիստը և քառանիստը պրիաման կ'կարծէ։ Զ. տարիին 220 էջին մէջ ՝էբ ղեկավարուած խնդիրը մը ՍԽՍՎ. լուծած էք, ազնիւ բարեկա՛մ, սխալ պարզապէս. եւ անհեթեթ բաներ ալ ըլլցուցած։ «Իւրաքանչիւր անկիւնագիծն, որ երկու խարխնները կ'միացնէ, պրիամային բարձրութիւն է։ եթէ այս անկիւնագիծերը խարխնին վրայ ուղղահայեաց են, կ'ըսուի ուղիղ պրիամա»։ (Զ. տարի, էջ 222։) Պրիաման ուղիղ եղած ատեն միայն երկու խարխնները միացնող անկիւնագիծ մը պրիամային բարձրութիւնը կ'ըլլայ։ Նոյն 222 էջին մէջ իրր օրինակ տրուած խնդրոյն լուծումը դարձեալ ՍԽՍՎ է և անիմաստ բաներ կ'պարունակէ։ Զարմանալի չէ՞ այս։ ինչպէ՞ս պ. հեղինակն իր անձը պիտի արդարացնէ հանդէպ ուսանողութեան։ «Թ—ցիէն Ծ—ալը.— 4 Տէմ. երկայն և 3 տէմ. լայն խարխնով բուրգի մը բաձրութիւնն է 12 տէսիմէդր. որքա՞ն է մակերեսոյթն և ծաւալը։» [Զ. տարի էջ 224 և 225։] ինչպէս որ կ'տեսնուի առաջարկութենէն, բուրգին խարխնը քառակուսի մը չէ և ոչ իսկ ըսուած է թէ ուղղանկիւն մ'է։ Արդ, տեսէք, պօյաճեան էֆ. ինչ կ'ըսէ։ «կողմնային երեսները չորս հաւասար եռանկիւններէ կազմուած է, որոց խարխնները զրգիծը բուրգին խարխնին չրջագիծը կ'կազմեն և բարձրութիւնը բուրգին կողմին բարձրութիւնն է։» «Ոչղանկեան բաց՝էն մը կողնական երեսներուն մակերեսոյթը փոնէլա համար, բոլորին խարխնին չրջագիծը կողնին քաջրօրինակ կէտով պէտք է բազմապատկել։» Լեզուն միշտ չինարէն է, իր տուած կանոնը պէս է։ Եւ որովհետեւ սխալ կանոն մը կուտայ, հետեւաբար իրր օրինակ տուած խնդիրը ԴԱՐՁԵԱԼ ՍԽՍՎ լուծած է։ Ամօթալի չէ՞ այս։ Պէտք էր ըսել։ Թէ որ բուրգը կ'սահմանէք հաւասար բուրգը։ Հաւասար բուրգի համար իրր օրինակ տուած խնդիրնիդ դժուարել սխալ լուծած էք, պատուական եղբայր։ [Զ. տարի էջ 223։] 227 էջին մէջ տեսնուած 5 և 7 խնդիրներն հաւասար բուրգեր չեն, ինչպէս որ միամտաբար կ'կարծէք։ 232 էջին մէջ հաւասար կոնի վերարերեալ խնդրոյն լուծման մէջ սխալներ կան։ Այս ամէն սխալներուն համար արդահատանք զատ ոչինչ ունինք։ Ազգմտութիւնն այլ եւս կ'ընդվզի և մեզ խորհիլ կուտայ թէ ուսուցչութեան ուսուցչի մը վիճակը մինչեւ ո՛ր տեղ ուսանք կ'հասնի եղեր մեր ազգին մէջ։ Բայց ընթերցողը չկարծէ թէ բոլոր սխալները մի առ մի ատ ցոյց առինք. ընդհակառակն, դեռ շատ ու շատ սրխալներ կան, զորս աւելորդ կ'համարինք թուել, ձանձրալի չըլլալու համար։

ՀՈՎՀ. ՊՇՏՃԵԱՆ

[*].— Շար. ՇԲ. առաջ թիւէն եւ վերջ։

ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԱՐԿԱԾ

Խեղճ Հայ ընտանիք մը

Երէկ, Օգոստ. 10, ԲՇ. Ժամ 9ին յետոյ խուլ և կարուկ ձայն մը լսուեցաւ Իւնկայի մէջ. անմիջապէս գուժեցին որ տուն մը փլած եւ տան մարդիկը փլատակի ներքև ծածկուած են։ Արկածին վայրը փութացի ես ալ. տունը գետնին հաւասար եղած էր։ Աբրիւնուայ, տժգունած, սարսափահար եւ ապշած կին, աղջիկ, մա՛նչ, խուճապով չրջապատած էին։ Սխրանք ձիգ ու չանք կ'ընէր փոքրիկ մանչ մ'ալ հանելու փլատակի տակէն. հանեցին մանչը, սրունքը ձեղքուած և միսը դուրս ելած, թափած էր։ Սխրանք՝ թէեւ խառնիճաղանճ՝ բայց ոգի ի բուն աշխատեցաւ որ հոգի չկորսուի։ Տնային կառավարուհին պաչտօնեայ չըլլալ նամով աչխատեցաւ և հսկեցին։ Իսկ ես անմիջապէս զօվացուցիչ և կազդուրիչ ըմպելիով մը հանդարտցնել չանալի գող ելած և սարսափահար սրտերն, եւ խեղճ արիածեալներն, որ ա՛լ տուն տեղ չունէին, փոխադրել տուի ուրիշ տուն մը, եւ բժիշկ-վիրարոյժ մը կանչել տալով խեղճերուն նայել տուի. քննութեան հսկեցի անձամբ և օգնեցի ձեղքուած սրունքին կտրուելու գործողութեան։

Խեղճերն աղքատ հայ ընտանիք մ'էին։ Դժբախտ արկածեալներն ուրախ էին ծողովրդեան ցուցած մարդասիրութենէն, և իրենց առաջնորդին խօսքէն. բայց ի՛զգայի որ վտանգին մէջ չէին ղգար. հիւանդաց վիճակն անորոշ էր, որչափ ալ գոհացուցիչ երեւար։

Այսօր լուեցի որ դառնապէս կ'ըզդան իրենց վէրքերուն, ուռեցքներուն ու սարսափին հետեւանքը։

Այսօր վոքրիկ հանգամանութեան տուրակ մը բացի և զրկեցի ժողովրդեան մէջ Մխիթարի ձեռքով, որ խըրքանչիւր ոք իր կարողութեան չափով մասնակցի, և օգնութիւն մ'ըլլայ խեղճերուն։

ԱՑՑԵԼՈՒ

Խոյ, 11 Օգոստ. 98

ՀԱՑՔ Ի ՄԱՆԻՍԱ

Ատեն մը կար երբ մեր քաղաք և նշանաւ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՀՎԱՆ ՄԵԾ ՍՈՒԼԹԱՆԸ

Ամերիկահայ մեծահարուստ Ջորջ Ն. Սուլթանը մահացել է Նիւ Եորքում, 98 տարեկան հասակում։ Նա ծնուել է Ամասիայում, 1830 թուին։ Իր հարստութիւնը ձեռք է բերել առևտրով։ Ունեցել է 4 որդի եւ 3 դուստր։ Մահուան ժամանակ նրա կենդանի զաւակներից ոչ մէկը Նիւ Եորքում չէր գտնուում։ Ամերիկայում ապրում է միայն մի դուստր։ Մնացեալ զաւակները եւ թոռները գտնուում են Եւրոպայում։ Սուլթանը մահուան ժամանակ ունեցել է 50 միլիոն դոլար։

ՀԱՅ ՄԱՐԴԸ ՄԱՀՎԱՆ ԵԶՐԻՆ

Ամերիկահայ մեծահարուստ Ջորջ Ն. Սուլթանը մահացել է Նիւ Եորքում, 98 տարեկան հասակում։ Նա ծնուել է Ամասիայում, 1830 թուին։ Իր հարստութիւնը ձեռք է բերել առևտրով։ Ունեցել է 4 որդի եւ 3 դուստր։ Մահուան ժամանակ նրա կենդանի զաւակներից ոչ մէկը Նիւ Եորքում չէր գտնուում։ Ամերիկայում ապրում է միայն մի դուստր։ Մնացեալ զաւակները եւ թոռները գտնուում են Եւրոպայում։ Սուլթանը մահուան ժամանակ ունեցել է 50 միլիոն դոլար։

ՀԱՅ ՄԱՐԴԸ ՄԱՀՎԱՆ ԵԶՐԻՆ

Ամերիկահայ մեծահարուստ Ջորջ Ն. Սուլթանը մահացել է Նիւ Եորքում, 98 տարեկան հասակում։ Նա ծնուել է Ամասիայում, 1830 թուին։ Իր հարստութիւնը ձեռք է բերել առևտրով։ Ունեցել է 4 որդի եւ 3 դուստր։ Մահուան ժամանակ նրա կենդանի զաւակներից ոչ մէկը Նիւ Եորքում չէր գտնուում։ Ամերիկայում ապրում է միայն մի դուստր։ Մնացեալ զաւակները եւ թոռները գտնուում են Եւրոպայում։ Սուլթանը մահուան ժամանակ ունեցել է 50 միլիոն դոլար։

ՀԱՅ ՄԱՐԴԸ ՄԱՀՎԱՆ ԵԶՐԻՆ

Ամերիկահայ մեծահարուստ Ջորջ Ն. Սուլթանը մահացել է Նիւ Եորքում, 98 տարեկան հասակում։ Նա ծնուել է Ամասիայում, 1830 թուին։ Իր հարստութիւնը ձեռք է բերել առևտրով։ Ունեցել է 4 որդի եւ 3 դուստր։ Մահուան ժամանակ նրա կենդանի զաւակներից ոչ մէկը Նիւ Եորքում չէր գտնուում։ Ամերիկայում ապրում է միայն մի դուստր։ Մնացեալ զաւակները եւ թոռները գտնուում են Եւրոպայում։ Սուլթանը մահուան ժամանակ ունեցել է 50 միլիոն դոլար։

ՀԱՅ ՄԱՐԴԸ ՄԱՀՎԱՆ ԵԶՐԻՆ

ՄԱՀՎԱՆ ԵԶՐԻՆ ՀԱՅ ՄԱՐԴԸ

Ամերիկահայ մեծահարուստ Ջորջ Ն. Սուլթանը մահացել է Նիւ Եորքում, 98 տարեկան հասակում։ Նա ծնուել է Ամասիայում, 1830 թուին։ Իր հարստութիւնը ձեռք է բերել առևտրով։ Ունեցել է 4 որդի եւ 3 դուստր։ Մահուան ժամանակ նրա կենդանի զաւակներից ոչ մէկը Նիւ Եորքում չէր գտնուում։ Ամերիկայում ապրում է միայն մի դուստր։ Մնացեալ զաւակները եւ թոռները գտնուում են Եւրոպայում։ Սուլթանը մահուան ժամանակ ունեցել է 50 միլիոն դոլար։

ՀԱՅ ՄԱՐԴԸ ՄԱՀՎԱՆ ԵԶՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

##

ՀԱՎԱՏՔԻ ՀԱՐՑ

ՊԱՏՄՎԱԾՔ ԴԱՎԻԹ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Ա

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆՔ

Ամեն գիշեր, երբ ես ննջում էի, ինձ թվում էր, թե ինչ-որ մեկը ներս է մտնում սենյակս, կանգնում է անկողնուս մոտ և ինձ է նայում։ Ես չէի տեսնում նրան, բայց զգում էի նրա ներկայությունը։ Ես չէի կարող շարժվել, չէի կարող աչքերս բացել, ինչպես որ չես կարող արթնանալ մղձավանջից։ Ես գիտեի, որ նա այնտեղ է, և որ ինձ է նայում։

Ես ոչ մեկին չէի ասում այդ մասին։ Ինչպե՞ս կարող էի ասել։ Ինչպե՞ս կարող էի բացատրել, որ ամեն գիշեր մի անծանոթ մարդ է գալիս ինձ մոտ, և ես չեմ կարողանում նրան դուրս վռնդել։ Ինչպե՞ս կարող էի ասել, որ նա ոչ մի բառ չի խոսում, ոչ մի շարժում չի անում, այլ միայն կանգնում է և նայում։

Ես սկսեցի վախենալ քնելուց։ Ես սկսեցի վախենալ գիշերից։ Ես սկսեցի վախենալ ինքս ինձանից։

Ես ապրում էի Կ. քաղաքում, Ս. փողոցի վրա, թիվ 17 տանը։ Ես երկրորդ հարկում էի ապրում, իսկ ներքևում՝ առաջին հարկում, ապրում էր տիկին Ա. Ա. Ֆիլիպյանը՝ իր ամուսնու և երեք երեխաների հետ։ Ես նրանց լավ էի ճանաչում, և նրանք էլ ինձ լավ էին ճանաչում։ Ես հաճախ էի խաղում նրանց երեխաների հետ, և նրանք հաճախ էին գալիս ինձ մոտ։ Ես սիրում էի նրանց, և նրանք էլ սիրում էին ինձ։ Ես նրանց համարում էի իմ ընտանիքի անդամները։

Ես ուսանող էի։ Ես սովորում էի Կ. համալսարանի իրավաբանական ֆակուլտետում։ Ես ուզում էի դառնալ փաստաբան։ Ես ուզում էի պաշտպանել անմեղ մարդկանց, որոնց մեղադրում էին ոճրագործության մեջ, որը նրանք չէին կատարել։ Ես ուզում էի ապացուցել նրանց անմեղությունը։

Ես ուզում էի դառնալ փաստաբան, որովհետև ես ինքս էի անմեղ մարդ, որին մեղադրում էին ոճրագործության մեջ, որը ես չէի կատարել։ Ես ուզում էի ապացուցել իմ անմեղությունը։

Ես ինքս էի ինձ պաշտպանում։ Ես ինքս էի ինձ համար փաստաբան։ Ես ինքս էի ինձ համար դատավոր։ Ես ինքս էի ինձ համար ենթակա։

Ես ինքս էի ինձ համար ամեն ինչ։

Ես ինքս էի ինձ համար ոչինչ։

Ես ինքս էի ինձ համար ամեն ինչ և ոչինչ։

Ես ինքս էի ինձ համար ամեն ինչ և ոչինչ, որովհետև ես ինքս էի ինձ համար մի անհայտ մարդ։

Ես ինքս էի ինձ համար մի անհայտ մարդ, որովհետև ես ինքս էի ինձ համար մի անծանոթ։

Ես ինքս էի ինձ համար մի անծանոթ, որովհետև ես ինքս էի ինձ համար մի անծանոթ, որին մեղադրում էին ոճրագործության մեջ, որը նա չէր կատարել։

Ես ինքս էի ինձ համար մի անծանոթ, որին մեղադրում էին ոճրագործության մեջ, որը նա չէր կատարել, և որին ոչ ոք չէր պաշտպանում։

Ես ինքս էի ինձ համար մի անծանոթ, որին մեղադրում էին ոճրագործության մեջ, որը նա չէր կատարել, և որին ոչ ոք չէր պաշտպանում, որովհետև ոչ ոք չէր հավատում նրա անմեղությանը։

Ես ինքս էի ինձ համար մի անծանոթ, որին մեղադրում էին ոճրագործության մեջ, որը նա չէր կատարել, և որին ոչ ոք չէր պաշտպանում, որովհետև ոչ ոք չէր հավատում նրա անմեղությանը, և որին ոչ ոք չէր ճանաչում։

Ես ինքս էի ինձ համար մի անծանոթ, որին մեղադրում էին ոճրագործության մեջ, որը նա չէր կատարել, և որին ոչ ոք չէր պաշտպանում, որովհետև ոչ ոք չէր հավատում նրա անմեղությանը, և որին ոչ ոք չէր ճանաչում